

1.9. ՌՈՒՄԻՆԻԱՅԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

10.07.2021-30.08.2021

Ներածություն

Ռումինիան տնտեսապես կայուն, դինամիկ զարգացող, խառը տնտեսությամբ երկիր է: Այն ԵՄ-ում աչքի է ընկնում իր տնտեսական աճի համեմատաբար բարձր տեմպերով, ցածր գնաճով, ցածր պետական պարտքով, ցածր տոկոսադրույքներով, մարդկային զարգացման ինդեքսով¹:

Հողվածի նպատակն է ուսումնասիրել Ռումինիայի տնտեսական բարեփոխումները և կատարել առաջարկություններ ՀՀ տնտեսությունում կիրառելու ուղղությամբ:

Ուսումնասիրության նպատակը կոնկրետացված է աշխատանքում լուծված խնդիրներում.

1. ուսումնասիրել Ռումինիայի տնտեսության առավելությունները և թերությունները,
2. պարզել Ռումինիայի տնտեսական բարեփոխումների առանձնահատկությունները, տնտեսության զարգացման ներկա միտումները,
3. վերլուծել Ռումինիայի տնտեսական ցուցանիշների դինամիկան,
4. մշակել առաջարկություններ ՀՀ տնտեսական առաջընթացի ապահովման ուղղությամբ:

Գրականության ակնարկ

Ռումինիայի տնտեսական բարեփոխումների հետ կապված մի շարք հիմնախնդիրներ դիտարկվել են տարբեր աշխատանքներում: Մասնավորապես՝ հարկաբյուջետային քաղաքականության և ՀՆԱ-ի միջև փոխկապվածությունը վերլուծել են Ի. Բոիսիուքը և Դ. Օրթանը²: Ռումինիա ներդրումներ ուղղելուն նպաստել է հարկային բարեփոխումը, որը ներդրվել է կառավարության կողմից 2005 թվականի սկզբին, որով Ռումինիան դարձել է տարածաշրջանի ներդրումային առավել մրցունակ ուղղություններից մեկը: Սկսած 2005 թվականից՝ տարածաշրջանի այլ երկրների կողմից արդեն իսկ ներդրված հաջող մոդելից հետո, կորպորատիվ և անհատական եկամուտները գանձվում են միասնական դրույքաչափով՝ 16 %: 2005-2006 թվականներին ՕՌԻՆ ներհոսքերը Ռումինիայում 70 %-ով ավելացել են նախորդ տարվա համեմատ³:

¹ World Bank. (2021). World Development Indicators online database

² Boiciuc I. and Ortan D. (2020). Estimating the effects of fiscal policy on GDP growth in Romania in 2015-2017 using the synthetic control method, Post-Communist Economies, 32:6, 749-770. DOI: 10.1080/14631377.2020.1745559

³ Radulescu, M. and Druica, E. (2014). The impact of fiscal policy on foreign direct investments. Empiric evidence from Romania, Economic Research-Ekonomska Istraživanja, 27(1) pp. 94-95, DOI: 10.1080/1331677X.2014.947133

Խոշոր ընկերությունների սեփականաշնորհման դանդաղեցման հետևանքով առաջացած կորուստների և ՓՄՁ զարգացմանը խոչընդոտող գործոնների ուսումնասիրմանը անդրադարձել են Ռ. Ահրենդը և Ջ. Օլիվեյրան¹: Տարածաշրջանային մակարդակով Ռումինիայի տնտեսության վերակազմակերպման գործում ՓՄՁ դերի կարևորման, դրանց աջակցության ֆինանսական և տնտեսական մեխանիզմների հիմնախնդրի ուսումնասիրմամբ զբաղվել է Լ. Անթոնը և ուրիշներ²:

1989 թվականից հետո Ռումինիայի տնտեսական զարգացումն ապահովվեց ներդրողներին առաջարկվող տարբեր խթաններով կամ արտոնություններով, ինչպիսիք են ազատ առևտրի գոտիները, շահութահարկից հարկերի ազատումը, ցածր զարգացած տարածքների համար նախատեսված միջոցները և այլն: Աջակցության ամենակարևոր միջոցները ընկերությունների համար ԵՄ կառուցվածքային ֆոնդերն են և պետական օգնության ծրագրերը³:

Կառուցվածքային ֆոնդերը բուֆերային դեր են կատարել նոր անդամ երկրում ֆինանսական ճգնաժամի հետևանքների դեմ: Դրանց միջոցով կատարված ներդրումները նպատակաուղղված էին այնպիսի ոլորտների զարգացմանը, ինչպիսիք են պետական կառավարման թվայնացումը կամ տարբեր կենտրոնական նախարարությունների մարդկային ռեսուրսների կառավարման համակարգերի կատարելագործումը⁴:

ՓՄՁ զարգացման փուլերին և դրանց խոչընդոտող գործոնների, փոքր և միջին ձեռնարկությունների ոլորտում ոչ պետական մակարդակով ներգրավված կազմակերպությունների և հաստատությունների դերի ուսումնասիրմանն է անդրադարձել Ի. Պիտուրեսկուն⁵:

Ռումինիան առաջընթաց է գրանցել ներառական ձեռնարկատիրության աջակցության ամրապնդման գործում: Ներառական ձեռնարկատիրական քաղաքականության և ծրագրերի հետագա զարգացման նպատակով առաջարկություններում ընդգրկված են հիմնական թիրախային խմբերի ձեռնար-

¹ Ahrend, R. and Oliveira, J. M. (2003). Creative Destruction or Destructive Perpetuation: The Role of Large State-owned Enterprises and SMEs in Romania During Transition, Post-Communist Economies, 15:3, 331-356, DOI: 10.1080/1463137032000139043

² Anton I., Danciu, D., Mitu C. (1996). The Role of SMEs in the Regional Redevelopment of Romania, Eastern European Economics, 34:2, 65-95. DOI: 10.1080/00128775.1996.11648590

³ Radulescu, M. and Druica E. (2014). The impact of fiscal policy on foreign direct investments. Empiric evidence from Romania, Economic Research-Ekonomska Istraživanja, 27(1), p. 94, DOI: 10.1080/1331677X.2014.947133

⁴ Surubaru, N.-C. (2021). European funds in Central and Eastern Europe: drivers of change or mere funding transfers? Evaluating the impact of European aid on national and local development in Bulgaria and Romania. European Politics and Society, 22:2, pp. 210-211. doi:10.1080/23745118.2020.1729049

⁵ Piturescu I. (2002) Small Business and Entrepreneurship in Romania. In: Pfirrmann O., Walter G.H. (eds) Small Firms and Entrepreneurship in Central and Eastern Europe. Technology, Innovation and Policy (Series of the Fraunhofer Institute for Systems and Innovation Research ISI), vol 14. Physica, Heidelberg. pp. 201-212. DOI: 10.1007/978-3-642-57460-3_10

կատիրական աջակցության գործողությունների ծրագրերի մշակումը, բիզնեսով զբաղվելու դյուրինությունը բարելավումը, ձեռնարկատիրության աջակցության վերաբերյալ տեղեկատվական դաշտի ստեղծումը, ֆինանսավորման միջոցների ու միկրովարկավորման սխեմաների գործնականում կյանքի կոչելը, ներառական ձեռնարկատիրության և վերապատրաստման ու գործարար խորհրդատվության հնարավորությունների կապի ապահովումը¹:

Ռումինական ՓՄՁ-ներում նորամուծությունների հիմնական բնութագրերն են. նորարարությունների մեծամասնությունը ուղղված է արտադրանքին, նորարարությունների մեջ ներդրումները սահմանափակ են, ՏՏ նորարարությունները կարևոր և աճող դեր են խաղում ռումինական ՓՄՁ -ներում²:

Հետազոտության ընթացքում որպես մեթոդներ՝ կիրառվել է երկրորդային հետազոտությունների սինթեզ վերլուծությունը:

Վերլուծություն

20-րդ դարից ի վեր Ռումինիան բազմաթիվ տնտեսական և քաղաքական զգալի ցնցումներ է ապրել, որոնք ազդել են երկրի բարեկեցության վրա:

Շուկայական տնտեսության անցնելուն պես երկրում սկսվեց խոր տնտեսական ճգնաժամ: Այնուամենայնիվ, ԵՄ հետ Ռումինիայի ասոցացման համաձայնագրի կյանքի կոչումը (1993-ի մայիսի 1-ից), ԵՄ անդամակցությունը (2007 թ. հունվարի 1-ից) և ելքի ռեժիմի ազատականացումը նպաստեց արտագաղթին: 1990-2019 թթ. բնակչության թվաքանակը ունեցել է նվազման միտում՝ 23.2 միլիոնից հասնելով 19.3 միլիոնի³:

Տնտեսական բարեփոխումներին զուգահեռ մշակվել են ձեռնարկություններին աջակցության ծրագրեր՝ հիմնվելով տնտեսության ազատականացման սկզբունքների, ազգային առանձնահատկությունների և հետաքրքրությունների վրա: Տնտեսական գործընթացների վրա պետական ազդեցությունը ակտիվացվել է, մասնավորապես՝ արտադրական և տեխնոլոգիական տեսանկյունից առավել հեռանկարային ձեռնարկությունների նպատակային աջակցությամբ:

2000-ականների սկզբին սկսվեց ինտենսիվ տնտեսական վերականգնումը: Տնտեսական կտրուկ վերելքը ապահովեցին մատչելի վարկային միջոցները և օտարերկրյա ներդրումները, որոնց հոսքերը ավելացել են⁴: 2005-2007 թվականներին Ռումինիայի տնտեսությունն աննախադեպ վերելք ապրեց, զգալիորեն բարձրացավ կենսամակարդակը, սոցիալական ապահովությունը: 2000-2008 թթ. մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ-ն 1659 դոլարից հասավ 10435 դոլարի: 2009–2010 թվականների ճգնաժամը էապես դանդաղեցրեց այս աճը, բայց 2016-ից,

¹ OECD/European Union. (2018). Inclusive Entrepreneurship Policies: Country Assessment Notes, Romania. p.28. Available online: <https://www.oecd.org/cfe/smes/ROMANIA-IE-Country-Note-2018.pdf>

² Nicolescu, Luminița and Nicolescu, Ciprian (2012). Innovation in SMEs – Findings from Romania, Economics & Sociology, Vol. 5, No 2a, pp. 71-85.

³ <https://data.worldbank.org/country/romania>

⁴ World Bank. (2021). World Development Indicators online database

պահպանելով աճի միտումը, 2019-ին այն կազմեց 12913 դոլար¹: Էական աճ արձանագրվեց 2004 թ.՝ 10.4 % և 2008-ին՝ 9.3 %, իսկ 2011-ին աճի տեմպը վերականգնվեց. 2016-2019 թթ. այն կազմել է մոտ 4 %, բացառությամբ 2017 թ.՝ 7.3 %²: Հարկ է նշել, որ 2000 թ. տարեկան կտրվածքով ՍԳԻ կազմել է 4.6 %, սակայն գնալով ունեցել է նվազման միտում՝ 2007-ին կազմելով 4.8 %, իսկ 2017-ին տատանվել է 1.3-4.6 % միջակայքում³: Գործազրկության մակարդակը 2003-2016 թթ. կազմել է 6-7 %, 2017-2019 թթ. ունեցել է նվազման միտում՝ կազմելով մոտ 4 %⁴: Համաշխարհային ֆինանսական ճգնաժամը մեծ հարված հասցրեց Ռումինիային, և արդյունքում մի շարք մակրոտնտեսական ցուցանիշներ անկում գրանցեցին⁵:

Եվրոպական ֆինանսավորումը լավ հեռանկարներ բացեց ռումինական ձեռնարկությունների զարգացման համար: Եվրոպական ֆոնդերի աջակցությունը թույլ է տալիս վերադարձնել նախագծերում ներդրումների 35-ից 80 %-ը: Այդ նպատակով շահառուն ներկայացնում է բիզնես պլան՝ պահպանելով մի շարք կանոններ: Ֆինանսական աջակցություն են ստանում միայն ծրագրի հաջող ավարտից հետո: Սրանից բխում է, որ ձեռնարկատերը նախ պետք է իր սեփական փողերը ներդնի նախագծում, որի մի մասը հետագայում կարող է վերադարձվել ԵՄ միջոցներից: Գրեթե բոլոր տեսակի աջակցության համար նախագիծը հաստատելու նախապայմանը պետության ֆինանսավորման մասնաբաժնի (15-50 %) առկայությունն է, ինչը երաշխավորում է դրանց ազգային նշանակությունը: Եվրոպական ֆոնդերի արդյունավետ օգտագործումը կախված է վարչական անձնակազմի պատրաստվածության մակարդակից, նրանց պրոֆեսիոնալիզմից, օտար լեզուների, ԵՄ օրենսդրության և ընթացակարգերի իմացությունից: ԵՄ միջոցների ձեռքբերման բարդ վարչական ընթացակարգը, ինչպես նաև ծրագրերի լրացուցիչ ֆինանսավորման համար սեփական միջոցների սղությունը, փողի նպատակային ծախսման նկատմամբ վերահսկողության մեխանիզմի բացակայությունը և ծրագրի նախապատրաստման ցածր մակարդակը հիմնական պատճառներն են, որ Ռումինիայում ամբողջությամբ չեն կլանվում ԵՄ կողմից հատկացված միջոցները, ինչը դրանց օգտագործումը դարձնում է ոչ այնքան արդյունավետ, որքան հնարավոր է⁶: Դրան զուգահեռ տարբեր շահագրգիռ կողմեր, ներգրավված լինելով ԵՄ օգնության ռազմավարական ծրագրում, խոստովանեցին, որ տեղական և տարածաշրջանային իշխանությունները մտածել և զարգացրել

¹ <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=RO>

² <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=RO>

³ <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=RO>

⁴ <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?end=2020&locations=RO-AM&start=1993>

⁵ World Bank. (2021). World Development Indicators online database

⁶ Шумицкая Е.В., Болгария и Румыния: 10 лет в ЕС. – М.: ИМЭМО РАН, 2018. – 96 с. DOI:10.20542/978-5-9535-0546-8. ISBN 978-5-9535-0546-8

են իրենց կարիքներին համապատասխան տեղական ռազմավարություններ՝ առանց հաշվի առնելու ազգային ռազմավարական ծրագրերը¹: Կարծում են՝ ներկայիս պայմաններում ՀՀ կառավարությունը նման խնդրին պետք է առավել ուշադիր լինի: Այնուամենայնիվ, ԵՄ ֆինանսավորումը դարձել է պետական ներդրումների խոշորագույն աղբյուրներից մեկը, գործել է որպես բուֆեր և նվազագույնի է հասցրել ֆինանսական ճգնաժամի հետևանքները՝ պահպանելով ներդրումների ծավալը: ԵՄ ֆինանսական ռեսուրսների կլանման որոշ խոչընդոտներ լուծված են, մյուսները դեռ մնում են: Օրինակ՝ շահառուների կարողությունները և ծրագրերը բացահայտելու, մշակելու և կառավարելու հմտությունները շարունակում են թույլ լինել: Գործառնական ծրագրերի հանրային կառավարումը նույնպես բախվում է նախագծերի գնահատման և մոնիթորինգի թերությունների հետ²:

Եվրոպական շուկա մուտք գործելը յուրաքանչյուր երկրին կրնձեռնի որոշակի առավելություններ, որոնցից հիմնականներն էին արտասահմանյան կապիտալի լայն ներգրավումը, եվրոպական միասնական շուկայի մաս կազմումը, տնտեսության արտահանման ոլորտների արտադրանքի երաշխավորված պահանջարկի ապահովումը, ԵՄ միջոցների հիմնական շահառու հանդիսանալը:

Բարեփոխման ընթացքում ստեղծվեց հարկային նոր համակարգ, որը ավելի մոտ է եվրոպական մոդելին, մասնավորապես՝ կիրառվեց եկամտահարկի պրոգրեսիվ դրույքաչափը: Պրոգրեսիվ հարկը տեղին է, երբ երկիրը անցումային փուլում է: Այնուամենայնիվ, նման համակարգը խոչընդոտում էր երկրում ուղղակի ներդրումներին, գնողունակությանը և բիզնեսի զարգացմանը: Այդ պատճառով 2005 թվականից Ռումինիան անցավ 16 % սանդղակի³, իսկ 2018 թվականից ի վեր այդ ցուցանիշը իջեցվեց 10 % -ի:

Հարկային համակարգի բարեփոխումից հետո 2006-2013 թթ. Ջինիի գործակիցը նվազեց՝ արտացոլելով տնտեսական անհավասարության մեղմացումը: Համահարթեցման տեմպը չի նպաստել հարկերի հավաքագրումների ավելացմանը⁴: Հայաստանի Հանրապետությունում կիրառվում է եկամտահարկի 22 % դրույքաչափը⁵: Իմ կարծիքով՝ միասնական դրույքաչափը հիմնավորված է նրանով, որ բարձր դրույքաչափով տնտեսության ստվերային հատվածը չաճի: Այն կարող է նպաստել տնտեսական զարգացմանը, բայց

¹ Surubaru, N.-C. (2021). European funds in Central and Eastern Europe: drivers of change or mere funding transfers? Evaluating the impact of European aid on national and local development in Bulgaria and Romania. *European Politics and Society*, 22:2, p.211. doi:10.1080/23745118.2020.1729049

² IMF (2018). Romania: Selected Issues, Country Report No. 15/80, Washington, DC: International Monetary Fund, p. 9.

³ <https://www.hoover.org/research/flat-tax-spreads-romania>

⁴ <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?view=chart&locations=RO>

⁵ ՀՀ Հարկային օրենսգիրք առ 04.10.2016 թ., ՀՕ-165-Ն, ՀՀՊՏ 2016.11.04/79(1259), հոդված 150:

մեծացնել սոցիալական լարվածությունը, քանի դեռ վերջինիս ուղղությամբ միջոցառումներ չեն իրականացվում:

Ռումինիայում ընկերության համար շահութահարկը 16 % է, բացառությամբ փոքր բիզնեսի¹: ՀՀ-ում կիրառվում է շահութահարկի 18 % դրույքաչափ², Ռումինիայի հետ համեմատած՝ տարբերությունը 2 տոկոսային կետով բարձր է: Հարկ է նշել, որ այն կարող է ազդել օտարերկրյա ներդրումների վրա: Կորպորատիվ եկամտահարկի արդյունավետ դրույքաչափի մեկ տոկոսային կետով իջեցումը կարող է հանգեցնել օտարերկրյա ներդրումների առավելագույն 4.5 % աճին³:

ԱԱՀ-ի դրույքաչափը սահմանված է 24 %, արտոնյալ դրույքաչափ՝ 9 %, սահմանվում է գործունեության այնպիսի ոլորտների համար, ինչպիսիք են դեղերը, թերթերը, կինոն, թանգարանները, գրքերը, հյուրանոցները, 5 %՝ շինանյութերի համար⁴: Իմ կարծիքով՝ ժամանակն է ՀՀ-ում շրջանառության հարկի կիրառումը դադարեցնել՝ հաշվի առնելով դրա հետ կապված ստվերայնությունը, դրան զուգահեռ կիրառվի ԱԱՀ դիֆերենցված դրույքաչափ ըստ ոլորտների: Այն կնպաստի հաշիվ-ապրանքագրերով վաճառքների ավելի լայն տարածմանը, կանխիկ շրջանառության նվազմանը, ստվերային շրջանառության նվազման միջոցով հարկային ճեղքի կրճատմանը, սոցիալական լարվածության նվազեցմանը եկամտահարկի միասնական դրույքաչափի կիրառման դեպքում: Եթե ուսումնասիրենք Ռումինիայի հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցությունը կտեսնենք, որ 1994-2007 թթ., բացառությամբ 1996, 2001 և 2002 թթ., այն եղել է մոտ 17 %, ճգնաժամի ժամանակ նվազեց, հետո աճեց և ամենաբարձր արդյունքը ապահովվեց 2015-ին, այնուհետև ունեցավ նվազման միտում և 2019 թ. կազմեց 14.6 %⁵: Նվազմանը նպաստող գործոններից է եկամտահարկի դրույքաչափի նվազեցումը: Այդ արդյունքները ավելի շուտ նշում են, որ Ռումինիայում հիմնական խնդիրը ոչ թե հարկի դրույքաչափն էր, այլ հարկերը հավաքագրելու պայմանները, ինչպես նաև ամբողջությամբ երկրի հարկաբյուջետային համակարգը:

Ռումինիայի մրցունակության բարձրացման ուսումնասիրելու նպատակով անհրաժեշտ է հաշվի առնել Համաշխարհային բանկի մարդկային կապիտալի ինդեքսը (HCI), որին համաձայն՝ Ռումինիայում այսօր ծնված երեխան, ինչպես սպասվում է, հասուն տարիքում հասնելու է իր արտադրական ներուժի մոտ 61 %-ին 100 %-ի դիմաց: Վերջինս կապահովվեր, եթե նա լիարժեք օգտվեր բարձր որակյալ կրթությունից և առողջապահությունից: 2017,

¹ KPMG International (2006). KPMG's Corporate Tax Rates Survey 2006. KPMG International

² ՀՀ Հարկային օրենսգիրք առ 04.10.2016 թ., ՀՕ-165-Ն, ՀՀՊՏ 2016.11.04/79(1259), հոդված 125:

³ Radulescu, M. and Druica, E. (2014). The impact of fiscal policy on foreign direct investments. Empiric evidence from Romania, Economic Research-Ekonomska Istraživanja, 27(1) p.87. DOI: 10.1080/1331677X.2014.947133

⁴ <http://investromania.gov.ro/web/why-invest/tax/>

⁵ <https://data.worldbank.org/indicator/GC.TAX.TOTL.GD.ZS?locations=RO>

2018 և 2020 թթ. մարդկային կապիտալի ինդեքսը կազմել է համապատասխանաբար 0.628, 0.621 և 0.611¹: Դրան զուգահեռ, եթե ուսումնասիրենք կրթություն ոլորտում կատարվող ծախսերը, կնկատենք, որ Ռումինիայում կրթության ծախսերը 2006-2009 թթ. կազմել են ՀՆԱ-ի 4 %-ը, այնուհետև դրանք նվազել են՝ 2017-ին կազմելով 3 %²: Կրթության ծախսերի տվյալ պայմաններում նվազագույն աշխատավարձը 2019 թ. թվականին կազմել է 491 ԱՄՆ դոլար³:

Այսպիսով՝ տնտեսական բարեփոխումների ընթացքում պետական պարտք/ՀՆԱ հարաբերակցությունը 2000-2015 թթ. տատանվեց 16.8-14 % միջակայքում, այնուհետև ունեցել է աճի միտում՝ 2020-ին կազմելով 18.8 %⁴: Շուկայական տնտեսության վերակազմավորման սկզբնական փուլի հետ համեմատած՝ վարկի տոկոսադրույքը 65.6 %-ից, պահպանելով նվազման միտումը, 2017-ին կազմեց 5.5 %, հետո աճեց, իսկ 2020-ին մի փոքր նվազեց՝ կազմելով 6.4 %⁵: Օտարերկրյա ուղղակի ներդրումները 2000-2006 թթ. 1 մլրդ դոլարից աճեցին մինչև 13.6 մլրդ դոլար, դրանից հետո սկսեցին նվազել՝ մինչև 2010 թ. կազմելով 2.3 մլրդ դոլար, այնուհետև աճեցին, բացառությամբ 2017 թ.՝ 2019-ին կազմելով 7.6 մլրդ դոլար⁶: 2009-2015 թթ. լեյը արժեզրկվեց. մեկ դոլարը 3 լեյից դարձավ 4 լեյ, իսկ դրանից հետո, բացառությամբ 2017 թ., այն տատանվում է 4-4.2 լեյ միջակայքում⁷: ՀՆԱ-ում արտահանման տեսակարար կշիռը մոտ չէ միջին հաշվով եվրոպական երկրների ՀՆԱ-ում արտահանման տեսակարար կշռին⁸: Ռումինիայի կոռուպցիայի ընկալման ինդեքսը 2001 թ. 28 միավորից 2020 -ին բարձրացել է 44-ի՝ աճելով միջին տարեկան 2.65 % տոկոսադրույքով⁹: Կատարված տնտեսական բարեփոխումների արդյունքում Doing Business ցուցանիշով Ռումինիան զբաղեցնում է 55-րդ տեղը¹⁰:

Տնտեսական բարեփոխումներին զուգահեռ ԵՄ մնացած երկրները չեն ցանկանա Ռումինիան տեսնել եվրոգոտում, քանի դեռ բարեկեցության չափանիշը մոտ չէ ԵՄ միջինին: Երբ Ռումինիան պաշտոնապես դառնա եվրոգոտու երկիր, կարծում են, անշարժ գույքի գների զգալի աճ կսպասվի ինչպես մայրաքաղաքում, այնպես էլ փոքր քաղաքներում: Այս գործոնը բարենպաստ ազդեցություն կունենա Ռումինիայում անշարժ գույքում ներդրումներ կատարելու որոշման վրա: Ռումինիան, Մաաստրիխտի չափանիշների կատար-

¹ <https://data.worldbank.org/indicator/HD.HCI.OVRL.FE?locations=RO>

² <https://data.worldbank.org/indicator/SE.XPD.TOTL.GD.ZS?locations=RO>

³ <https://ilostat.ilo.org/topics/wages/>

⁴ <https://data.worldbank.org/indicator/NE.CON.GOV.T.ZS?view=chart&locations=RO>

⁵ <https://data.worldbank.org/indicator/FR.INR.LEND?locations=RO>

⁶ <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?locations=RO>

⁷ <https://data.worldbank.org/indicator/PA.NUS.FCRF?locations=RO>

⁸ World Bank. (2021). World Development Indicators online database

⁹ <https://www.transparency.org/en/cpi>

¹⁰ <https://www.doingbusiness.org/en/rankings>

մամբ, պետք է ընդունի միասնական եվրոպական արժույթը՝ եվրոն: Այդ պատճառով Ռումինիան պետք է համապատասխանի Մաաստրիխտի չափանիշներին:

Հոդվածի գիտական նորույթը

Հաշվի առնելով Ռումինիայի տնտեսական բարեփոխումների փորձը՝ առաջիկայում ԵՄ ֆինանսական ռեսուրսները ներգրավելու, պետական ֆինանսավորում ստանալու նպատակով Հայաստանի Հանրապետությունում անհրաժեշտ է ձևավորել մրցակցության խորհուրդ, որը կհաստատի, երկրի՝ ռազմավարական նշանակության ծրագրերից բխող (մասնավորապես՝ աջակցություն ցուցաբերվի ՓՄՁ-ներին, հատկապես թվայնացման միջոցով արտադրության ցիկլը պահպանելու համար, արդյունաբերության ու գյուղատնտեսության սերտ կապվածությամբ ծրագրեր) տնտեսապես հիմնավորված ծրագրերը:

Ուսումնասիրությունների և վերլուծությունների հիման վրա կատարվել են **եզրակացություններ և առաջարկություններ, որոնք անհրաժեշտ է հաշվի առնել ՀՀ տնտեսական բարեփոխումների ընթացքում:**

Ռումինիայում շարունակում են մնալ ամենակարևոր խնդիրները՝ չլուծված կառուցվածքային տնտեսական խնդիրներ, թերզարգացած տնտեսություն, որը բնութագրվում է ցածր մրցունակությամբ և անբավարար ֆինանսավորմամբ, աղքատության, կոռուպցիայի բարձր մակարդակով և դատարավական համակարգի թերի բարեփոխումներով: ԵՄ անդամակցությունը և ելքի ռեժիմի ազատականացումը հնարավորություն տվեցին մեղմել աշխատաշուկայի լարվածությունը: ԵՄ միջոցների ձեռքբերման բարդ վարչական ընթացակարգը, ծրագրերի լրացուցիչ ֆինանսավորման համար սեփական միջոցների բացակայությունը, փողի նպատակային ծախսման նկատմամբ վերահսկողության մեխանիզմի բացակայությունը և ծրագրի նախապատրաստման ցածր մակարդակը խոչընդոտեցին ԵՄ հատկացրած միջոցների հասանելիությանը:

Չնայած տնտեսական աճին՝ տարածաշրջանն արդեն հայտնվել է կամ շուտով կհայտնվի, այսպես կոչված, «միջին եկամտի թակարդում»։ Ռումինիայի քաղաքացիները հասնում են որոշակի բարգավաճման և խրվում են դրա մեջ՝ չկարողանալով է՛լ ավելի մեծացնել իրենց եկամուտները: Վերջինս տեղի է ունենում, եթե պետությունը չի փնտրում տնտեսական աճի նոր ուղիներ, դադարեցնում է աշխատաշուկայի բարեփոխումները, չի ներդնում կրթություն և նորագույն տեխնոլոգիաներ և չի կիրառում օրենքի գերակայություն: Նման ծուղակը նույնիսկ ավելի վատ է, քան ճգնաժամի հետևանքով անկումը, և այն պահանջում է բավականին նրբանկատություն քաղաքական գործիչներից:

Միջնաժամկետ հեռանկարում Ռումինիան կայուն տնտեսական աճի և բարելավված կենսամակարդակի ապահովման համար պետք է շարունակի

կառուցվածքային բարեփոխումները և արդիականացնի պետական կառավարումը, ԵՄ միջոցների ավելի ակտիվ կլանումը: Կայուն երկարաժամկետ աճը ենթադրում է, որ Ռումինիան պետք է ակտիվ միջոցներ ձեռնարկի հարկեր հավաքելու համար, առաջընթաց գրանցի կառուցվածքային բարեփոխումների պլանավորման գործում՝ կենտրոնանալով մասնավոր ներդրումների խրախուսման վրա, ապահովելով ֆինանսական հատվածի շարունակական կայունությունը: Նման խնդիրների լուծումը պահանջում է ազգային ոլորտի զարգացման ռազմավարության մանրակրկիտ մշակում, որը պետք է հաշվի առնի մի շարք ասպեկտներ, մասնավորապես՝ փոքր և միջին ձեռնարկատիրության ոլորտի համար հատուկ վարկային գծի ստեղծում, արտահանման համար նախատեսված ապրանքների հարկային աջակցության և արտադրական կարողությունների տրամադրում, եկամտահարկի տարբերակում՝ կապված գործունեության ոլորտի հետ, տեղեկատվական և խորհրդատվական կենտրոնների ստեղծում, ռումինացի և օտարերկրյա ձեռնարկատերերի միջև գործնական կապերի հաստատմանը նպաստող կազմակերպության ստեղծում:

Շուկայի ուժեղ մրցակցության և մարդկային կապիտալի ավելացման միջոցով կարող է խթանվել Ռումինիայի տնտեսական աճը և այն դարձնել ներառական ուղի: Մարդկային կապիտալում ներդրումները պետք է հաշվի առնել այն բոլոր ռազմավարությունների հիմքում, որոնք ուղղված են Ռումինիայի մրցունակության բարձրացմանը, ինչպես երիտասարդներին, այնպես էլ հիմնական տարիքային խմբի աշխատողներին, որոնց հմտությունները պետք է անընդհատ կատարելագործվեն: Մարդկային կապիտալի զարգացումը հնարավորություն կտա Ռումինիային հարմարեցնել իր աշխատողների հմտությունները ժամանակակից տնտեսության փոփոխվող կարիքներին:

Տնտեսական ծրագրերի ֆինանսավորման արդյունավետությունը բարձրացնելու նպատակով ձեռնարկատերը նախ պետք է իր սեփական փողերը ներդնի նախագծում, որի էական մասը հետագայում կվերադարձվի ԵՄ միջոցներից: Նախագիծը հաստատելու նախապայմանն է պետության ֆինանսավորման մասնաբաժնի (15-50 %) առկայությունը, ինչը կերաշխավորի դրա ազգային նշանակությունը: Դրան զուգահեռ՝ ԵՄ միջոցներն ուղղել ենթակառուցվածքների զարգացմանը, ինչը կօգնի ներգրավել օտարերկրյա ներդրումներ:

Ժամանակն է ՀՀ-ում դադարեցնել շրջանառության հարկի կիրառումը՝ հաշվի առնելով դրա հետ կապված ստվերայնությունը, դրան զուգահեռ պետք է կիրառվի ԱԱՀ դիֆերենցված դրույքաչափ ըստ ոլորտների, օրինակ՝ 9 % սահմանել գործունեության այնպիսի ոլորտների համար, ինչպիսիք են դեղերը, հյուրանոցները, 5 %՝ շինանյութին: Այն կնպաստի հաշիվ-ապրանքագրերով վաճառքների ավելի լայն տարածմանը, կանխիկ շրջանառության նվազմանը, ստվերային շրջանառության նվազման միջոցով հարկային ճեղքի

կրճատմանը, սոցիալական լարվածության նվազեցմանը եկամտահարկի միասնական դրույքաչափի կիրառման դեպքում:

Աղքատության խնդիրները ՀՀ-ում մեղմելու նպատակով անհրաժեշտ է աջակցություն ցուցաբերել ՓՄՁ-ներին, հատկապես թվայնացման միջոցով արտադրության ցիկլը պահպանելու համար, խթանել ՓՄՁ-ների արտադրանքը, հասանելի դարձնել ներդրումները ՓՄՁ-ներում: ՓՄՁ ռազմավարությունները պետք է կապված լինեն որոշակի միջանկյալ քայլերի, նախատեսվող ֆինանսական ռեսուրսների հետ, նշեն պատասխանատու հաստատություններն ու կազմակերպությունները, ոչ պետական մակարդակով ստեղծվեն կազմակերպություններ և հաստատություններ (օրինակ՝ վարկերի երաշխիքների հիմնադրամը՝ նպատակ ունենալով աջակցել ձեռնարկատերերին բիզնես ծրագրերի մշակման գործում և մասնակիորեն ստանձնել պահանջվող վարկերի մարման ռիսկը), որոնք ներգրավված են փոքր և միջին ձեռնարկությունների ոլորտում:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. ՀՀ Հարկային օրենսգիրք առ 04.10.2016 թ., ՀՕ-165-Ն, ՀՀՊՏ 2016.11.04/79(1259)
2. Шумицкая Е.В., Болгария и Румыния: 10 лет в ЕС. – М.: ИМЭМО РАН, 2018, 96 с. DOI:10.20542/978-5-9535-0546-8. ISBN 978-5-9535-0546-8
3. Ahrend, R. and Oliveira, J.M. (2003). Creative Destruction or Destructive Perpetuation: The Role of Large State-owned Enterprises and SMEs in Romania During Transition, *Post-Communist Economies*, 15:3, 331-356, DOI: 10.1080/1463137032000139043
4. Anton I., Danciu, D., Mitu C. (1996). The Role of SMEs in the Regional Redevelopment of Romania, *Eastern European Economics*, 34:2, 65-95. DOI: 10.1080/00128775.1996.11648590
5. Boiciuc I. and Ortan D. (2020). Estimating the effects of fiscal policy on GDP growth in Romania in 2015-2017 using the synthetic control method, *Post-Communist Economies*, 32:6, 749-770. DOI: 10.1080/14631377.2020.1745559, <http://investromania.gov.ro/web/why-invest/tax/07.09.2021>
6. IMF (2018). Romania: Selected Issues, Country Report No. 15/80, Washington, DC: International Monetary Fund, 98 p.
7. KPMG International (2006). KPMG's Corporate Tax Rates Survey 2006. KPMG International
8. Nicolescu, Luminița and Nicolescu, Ciprian (2012). Innovation in SMEs – Findings from Romania, *Economics & Sociology*, Vol. 5, No 2a, pp. 71-85
9. OECD/European Union. (2018). Inclusive Entrepreneurship Policies: Country Assessment Notes, Romania. p. 28. Available online: <https://www.oecd.org/cfe/smes/ROMANIA-IE-Country-Note-2018.pdf> (last accessed: 04.09.2021)
10. Piturescu I. (2002) Small Business and Entrepreneurship in Romania. In: Pfirrmann

- O., Walter G.H. (eds) *Small Firms and Entrepreneurship in Central and Eastern Europe. Technology, Innovation and Policy* (Series of the Fraunhofer Institute for Systems and Innovation Research ISI), vol 14. Physica, Heidelberg. pp. 193-212. DOI:10.1007/978-3-642-57460-3_10
11. Radulescu, M. and Druica, E. (2014). The impact of fiscal policy on foreign direct investments. *Empiric evidence from Romania, Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 27(1) pp. 86-106. DOI: 10.1080/1331677X.2014.947133
 12. Surubaru, N.-C. (2021). European funds in Central and Eastern Europe: drivers of change or mere funding transfers? Evaluating the impact of European aid on national and local development in Bulgaria and Romania. *European Politics and Society*, 22:2, pp. 203-221. doi:10.1080/23745118.2020.1729049
 13. World Bank. (2021). World Development Indicators online database (last updated: 09/15/2021)
 14. <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?locations=RO> (last accessed: 29.07.2021)
 15. <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=RO> (last accessed: 08.07.2021)
 16. <https://data.worldbank.org/indicator/FR.INR.LEND?locations=RO> (last accessed: 29.07.2021)
 17. <https://data.worldbank.org/indicator/GC.TAX.TOTL.GD.ZS?locations=RO> (last accessed: 09.07.2021)
 18. <https://data.worldbank.org/indicator/HD.HCI.OVRL.FE?locations=RO> (last accessed: 08.07.2021)
 19. <https://data.worldbank.org/indicator/NE.CON.GOV.T.ZS?view=chart&locations=RO> (last accessed: 29.07.2021)
 20. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=RO> (last accessed: 08.07.2021)
 21. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=RO> (last accessed: 08.07.2021)
 22. <https://data.worldbank.org/indicator/PA.NUS.FCRF?locations=RO> (last accessed: 29.07.2021)
 23. <https://data.worldbank.org/indicator/SE.XPD.TOTL.GD.ZS?locations=RO> (last accessed: 08.07.2021)
 24. <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?view=chart&locations=RO> (last accessed: 05.09.2021)
 25. <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?end=2020&locations=RO-AM&start=1993> (last accessed: 08.07.2021)
 26. <http://investromania.gov.ro/web/why-invest/tax/07.09.2021> (last accessed: 06.09.2021)
 27. <https://ilostat.ilo.org/topics/wages/> (last accessed: 07.09.2021)
 28. <https://www.doingbusiness.org/en/rankings> (last accessed: 30.07.2021)
 29. <https://www.hoover.org/research/flat-tax-spreads-romania> (last accessed: 06.09.2021)
 30. <https://www.transparency.org/en/cpi> (last accessed: 06.09.2021)

References

1. HH Harkayin o'rensqirg ar' 04.10.2016 t'., HO'-165-N, HHPT 2016.11.04/79(1259)
2. Shumickaja E.V. Bolgarija i Rumynija: 10 let v ES. – M.: IMJeMO RAN, 2018. – 96 s. DOI:10.20542/978-5-9535-0546-8. ISBN 978-5-9535-0546-8
3. Ahrend, R. and Oliveira, J.M. (2003). Creative Destruction or Destructive Perpetuation: The Role of Large State-owned Enterprises and SMEs in Romania During Transition, *Post-Communist Economies*, 15:3, 331-356, DOI: 10.1080/1463137032000139043
4. Anton I., Danciu, D., Mitu C. (1996). The Role of SMEs in the Regional Redevelopment of Romania, *Eastern European Economics*, 34:2, 65-95. DOI: 10.1080/00128775.1996.11648590
5. Boiciuc I. and Ortan D. (2020). Estimating the effects of fiscal policy on GDP growth in Romania in 2015-2017 using the synthetic control method, *Post-Communist Economies*, 32:6, 749-770. DOI: 10.1080/14631377.2020.1745559
6. IMF (2018). Romania: Selected Issues, Country Report No. 15/80, Washington, DC: International Monetary Fund, 98 p.
7. KPMG International (2006). KPMG's Corporate Tax Rates Survey 2006. KPMG International
8. Nicolescu, Luminița and Nicolescu, Ciprian (2012). Innovation in SMEs – Findings from Romania, *Economics & Sociology*, Vol. 5, No 2a, pp. 71-85
9. OECD/European Union. (2018). Inclusive Entrepreneurship Policies: Country Assessment Notes, Romania. p.28. Available online: <https://www.oecd.org/cfe/smes/ROMANIA-IE-Country-Note-2018.pdf> (last accessed: 04.09.2021)
10. Piturescu I. (2002) Small Business and Entrepreneurship in Romania. In: Pfirrmann O., Walter G.H. (eds) *Small Firms and Entrepreneurship in Central and Eastern Europe. Technology, Innovation and Policy* (Series of the Fraunhofer Institute for Systems and Innovation Research ISI), vol 14. Physica, Heidelberg. pp. 193-212. DOI:10.1007/978-3-642-57460-3_10
11. Radulescu, M. and Druica, E. (2014). The impact of fiscal policy on foreign direct investments. Empiric evidence from Romania, *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 27(1) pp. 86-106. DOI: 10.1080/1331677X.2014.947133
12. Surubaru, N.-C. (2021). European funds in Central and Eastern Europe: drivers of change or mere funding transfers? Evaluating the impact of European aid on national and local development in Bulgaria and Romania. *European Politics and Society*, 22:2, pp. 203-221. doi:10.1080/23745118.2020.1729049
13. World Bank. (2021). World Development Indicators online database (last updated: 09/15/2021)
14. <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?locations=RO> (last accessed: 29.07.2021)

15. <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=RO> (last accessed: 08.07.2021)
16. <https://data.worldbank.org/indicator/FR.INR.LEND?locations=RO> (last accessed: 29.07.2021)
17. <https://data.worldbank.org/indicator/GC.TAX.TOTL.GD.ZS?locations=RO> (last accessed: 09.07.2021)
18. <https://data.worldbank.org/indicator/HD.HCI.OVRL.FE?locations=RO> (last accessed: 08.07.2021)
19. <https://data.worldbank.org/indicator/NE.CON.GOV.T.ZS?view=chart&locations=RO> (last accessed: 29.07.2021)
20. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=RO> (last accessed: 08.07.2021)
21. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=RO> (last accessed: 08.07.2021)
22. <https://data.worldbank.org/indicator/PA.NUS.FCRF?locations=RO> (last accessed: 29.07.2021)
23. <https://data.worldbank.org/indicator/SE.XPD.TOTL.GD.ZS?locations=RO> (last accessed: 08.07.2021)
24. <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?view=chart&locations=RO> (last accessed: 05.09.2021)
25. <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?end=2020&locations=RO-AM&start=1993> (last accessed: 08.07.2021)
26. <http://investromania.gov.ro/web/why-invest/tax/07.09.2021> (last accessed: 06.09.2021)
27. <https://ilostat.ilo.org/topics/wages/> (last accessed: 07.09.2021)
28. <https://www.doingbusiness.org/en/rankings> (last accessed: 30.07.2021)
29. <https://www.hoover.org/research/flat-tax-spreads-romania> (last accessed: 06.09.2021)
30. <https://www.transparency.org/en/cpi> (last accessed: 06.09.2021)

ՌՈՒՄԻՆԻԱՅԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

Համառոտագիր: ՀՀ տնտեսական աճի, փոքր և միջին բիզնեսի զարգացվածության ցածր մակարդակը, աշխատատեղերի կորուստը, վարկառուների վարկային պարտավորությունների սպասարկման դժվարություններն իրենց ազդեցությունն են ունենում երկրի տնտեսական անվտանգության վրա: Այս առումով կարևոր է ուսումնասիրել առանձին երկրների տնտեսական բարեփոխումների առանձնահատկությունները, որոնք նպաստել են տնտեսության զարգացմանը, և փորձել դրանք տեղայնացնել ՀՀ տնտեսությունում:

Հոդվածի նպատակն է ուսումնասիրել Ռումինիայի տնտեսական բարեփոխումները և մշակել առաջարկություններ ՀՀ տնտեսության առաջընթացի ապա-

հովման ուղղությամբ: Ուսումնասիրության նպատակը կոնկրետացված է աշխատանքում լուծված խնդիրներում. ուսումնասիրել Ռումինիայի տնտեսության առավելությունները և թերությունները, պարզել Ռումինիայի տնտեսական բարեփոխումների առանձնահատկությունները, տնտեսության զարգացման ներկա միտումները, վերլուծել Ռումինիայի տնտեսական ցուցանիշների դինամիկան, մշակել առաջարկություններ ՀՀ տնտեսական առաջընթացի ապահովման ուղղությամբ: Հետազոտության ընթացքում որպես մեթոդներ կիրառվել է երկրորդային հետազոտությունների սինթեզ վերլուծությունը:

Ռումինիայում շարունակում են մնալ ամենակարևոր խնդիրները՝ չլուծված կառուցվածքային տնտեսական խնդիրներ, թերզարգացած տնտեսություն, որը բնութագրվում է ցածր մրցունակությամբ և անբավարար ֆինանսավորմամբ, աղքատության, կոռուպցիայի բարձր մակարդակով և դատախիրավական համակարգի թերի բարեփոխումներով:

Չնայած տնտեսական աճին՝ տարածաշրջանն արդեն հայտնվել է կամ շուտով կհայտնվի, այսպես կոչված, «միջին եկամտի թակարդում»․ քաղաքացիները հասնում են որոշակի բարգավաճման և խրվում են դրա մեջ՝ չկարողանալով է՛լ ավելի մեծացնել իրենց եկամուտները: Վերջինս տեղի է ունենում, եթե պետությունը չի փնտրում տնտեսական աճի նոր ուղիներ, դադարեցնում է աշխատաշուկայի բարեփոխումները, չի ներդնում կրթություն և նորագույն տեխնոլոգիաներ և չի կիրառում օրենքի գերակայություն: Նման ծուղակը նույնիսկ ավելի վատ է, քան ճգնաժամի հետևանքով անկումը, և այն պահանջում է բավականին նրբանկատություն քաղաքական գործիչներից:

Գիտական նորություն: Հայաստանում անհրաժեշտ է ձևավորել մրցակցության խորհուրդ, որը պետք է վերլուծի, թե որքանով է տնտեսապես արդարացված պետական օգնության նոր միջոցների ներդրումը: Պետք է մանրամասն աուդիտ անցկացվի և պարզվի, թե ներդրված մեկ միավորը որքան եկամուտ կբերի երկրին: Առաջիկա հինգ տարում Հայաստանը ունենալու է ԵՄ 2.6 միլիարդ եվրոյի ֆինանսավորում: Այս ուղղությամբ անհրաժեշտ է կլանել այդ ռեսուրսները և օգտագործել խիստ նպատակային, որի հիմքը պետք է հանդիսանա երկրի մակարդակով ռազմավարական նշանակության ծրագրերը, մասնավորապես՝ պետք է աջակցություն ցուցաբերվի ՓՄՁ-ներին, հատկապես թվայնացման միջոցով արտադրության ցիկլը պահպանելու համար, արդյունաբերության ու գյուղատնտեսության սերտ կապվածությամբ ծրագրերին, որոնք վերջին հաշվով անուղղակիորեն կնպաստեն ազգային անվտանգությանը: Ցանկալի է ֆինանսական աջակցություն ստանալ հիմնականում ծրագրի հաջող ավարտից հետո: Այդ նպատակով ձեռնարկատերեր նախ պետք է իր սեփական փողերը ներդնի նախագծում, որի մի մասը հետագայում կվերադարձվի ԵՄ միջոցներից: Աջակցության համար նախագիծը հաստատելու նախապայման պետք է հանդիսանա պետության ֆինանսավորման մասնաբաժնի (15-50 %) առկայությունը, ինչը կերաշխավորի դրա ազգային նշանակությունը:

Բանալի բաներ՝ մարդկային զարգացման ինդեքս, տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաներ, արդյունաբերական պարկեր, նորարարական տեխնոլոգիա, ձեռնարկության վերակազմավորում

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ РЕФОРМЫ РУМЫНИИ

ГРИГОР МАНУКЯН

Аннотация. Низкий уровень развития малого и среднего бизнеса, экономический рост РА, потеря рабочих мест, трудности с обслуживанием кредитных обязательств заемщиков сказываются на экономической безопасности страны. В связи с этим можно изучить особенности экономических реформ отдельных стран, которые способствовали развитию экономики, попытаться локализовать их в экономике Республики Армения.

Цель статьи - изучение экономических реформ Румынии, разработка предложений по обеспечению прогресса экономики Армении. Цель исследования обозначена в задачах статьи: изучить преимущества и недостатки экономики Румынии, познать особенности экономических реформ в Румынии, современные тенденции экономического развития, изучить динамику экономических показателей Румынии, разработать предложения по обеспечению экономического прогресса в Республике Армения.

Самые важные проблемы, остающиеся в Румынии: нерешенные структурные экономические проблемы, слабо развитая экономика, характеризующаяся низкой конкурентоспособностью, недостаточным финансированием, высоким уровнем бедности, коррупцией и несовершенной судебной реформой.

Несмотря на экономический рост, регион уже оказался или скоро окажется в так называемой “ловушке среднего дохода”. Граждане достигают определенного благополучия, застревают в нем, не имея возможности еще больше увеличить свой доход. Последнее случается, если государство не ищет новые пути экономического роста, останавливает реформы рынка труда, не внедряет образование, новейшие технологии, не применяет верховенство закона. Такая ловушка даже хуже, чем попадание в ловушку кризиса, и она требует от политиков большой деликатности.

Научная новизна. В Армении необходимо сформировать совет по конкуренции, который должен проанализировать экономическую целесообразность введения новых средств государственной помощи. Будет проведен детальный аудит, чтобы выяснить, сколько вложенные средства принесут стране. В ближайшие пять лет Армения получит финансирование от ЕС в размере 2,6 миллиарда евро. В связи с этим необходимо абсорбировать эти ресурсы, использовать их целенаправленно, что должно основываться на программах стратегической важности на уровне страны, в частности, для поддержки МСП, особенно для поддержания производственного цикла за счет цифровизации проектов, тесно связанных с промышленностью и сельским хозяйством, национальной безопасностью. Получать финансовую поддержку желательно в основном после успешного завершения проекта. Для этого предприниматель должен сначала вложить в проект собственные деньги, часть

которых позже будет возвращена из фондов ЕС. Обязательным условием утверждения проекта для поддержки должно быть наличие доли государственного финансирования (15-50 %), которая гарантирует их общегосударственную значимость.

Ключевые слова: индекс человеческого развития, информационные и коммуникационные технологии, индустриальные парки, инновационные технологии, реорганизация предприятий

ROMANIA'S ECONOMIC REFORMS

GRIGOR MANUKYAN

Abstract: The low level of economic growth in Armenia, the development of small and medium-sized businesses, the loss of jobs, the difficulties in servicing the credit liabilities of the borrowers have their impact on the economic security of the country. In this regard, it is possible to study the peculiarities of economic reforms of individual countries, which contributed to the development of the economy, to try to localize them in the economy of the Republic of Armenia.

The purpose of this article is to study the economic reforms in Romania, to develop proposals for ensuring the progress of the Armenian economy. The purpose of the study is defined in the tasks solved in the work: to study the advantages and disadvantages of the Romanian economy, to find out the peculiarities of the economic reforms in Romania, the current tendencies of economic development, to analyze the dynamics of the economic indicators of Romania, to develop proposals for ensuring the economic progress of the Republic of Armenia. During the research, the synthesis analysis of secondary research was used as a method.

The most important problems remain in Romania: unresolved structural economic problems, underdeveloped economy, characterized by low competitiveness, insufficient funding, high levels of poverty, corruption, and incomplete reforms of the judiciary.

Despite the economic growth, the region has already appeared or will soon find itself in the so-called "middle income trap". Citizens achieve a certain amount of prosperity, they get stuck in it, not being able to increase their income even more. The latter happens if the state does not look for new ways of economic growth, stops labor market reforms, does not introduce education, the latest technologies, does not apply the rule of law. Such a trap is even worse than falling into the trap of a crisis; it requires considerable delicacy from politicians.

Scientific Novelty. In Armenia, it is necessary to form a competition council, which should analyze the economic viability of the introduction of new means of state aid. A detailed audit will be conducted to find out how much the invested unit will bring to the country. In the next five years, Armenia will have EU funding of 2.6 billion euros. In this regard, it is necessary to absorb these resources, use them in a highly targeted manner, which should be based on programs of strategic importance at the country level, in particular to support SMEs, especially to maintain the production cycle through digitalization, projects closely linked to industry and agriculture which will ultimately

indirectly contribute to national security. It is desirable to receive financial support mainly after the successful completion of the project. To this end, the entrepreneur must first invest his own money in the project, part of which will be returned later from EU funds. The precondition for approving the project for support should be the availability of a state funding share, which will guarantee their national significance.

Keywords: human capital index, information and communication technologies, industrial parks, innovative technology, enterprise reorganization